
TRI NAPOLEONOVA PISMA VEZANA ZA BOKU

Slobodan B. Medojević

Here we are presenting three Napoleon's letters of 1806 in which he refers to his stepson Eugene de Beauharnais-u and fragments from the memoires of Count Mathieu Dumas related to the diplomatic mission in Dalmatia and Boka.

Materijali koje ovđe prezentiramo svjedoče o segmentima Bokeške drame i onome što joj je prethodilo...

Prvi dio materijala odnosi se na tri pisma Napoléona Bonaparte u kojima se obraća svome posinku, Eugène de Beauharnais, koji je bio sin iz prvog braka njegove supruge Josefine i generala de Beauharnais-u. Njega je Napoléon imenovao vicekraljem Italije, u čiji je sastav ušla Dalmacija nakon što je ukinuo Mletačku Republiku. Napoléon je pisma pisao iz svoga dvorca Saint-Cloud, koji se nalazi zapadno od Pariza, na pola puta prema Versaju.

Pisma je diktirao u jednom dahu, s dugačkim i komplikovanim rečenicama i karakterističnim rječnikom oficira. Svi nazivi geografskih pojmova koje Napoléon upotrebljava su italijanski: Curzola, Lesina (Hvar), Sabioncello (Pelješac), Brazza (Brač) itd.

Pisma Napoléona Bonaparte pronašao je u Francuskom arhivu u Parizu g-din A. Kapor, a sa francuskog jezika ih je preveo g-din A. Curać.

Pismo prvo

Saint-Cloud, 30. aprila 1806.

Princu Eugènu

Sine moj, preporučite generalu Molitoru da drži svoje čete na okupu, da ih ne raspoređuje po ostrvima, jer će mi ih potupno uništiti. Ako je poslao Francuze na ostrvo Korčulu, koja je udaljena, postupio je neoprezno. Daleko je prihvatljivije tamo poslati Dalmatince, pa čak i utemeljiti nekoliko četa od njih. Primio sam vaše pismo od 25-tog (vjerojatno marta, op. prev.) s kartom Dalmacije. Informacije koje ste mi dali su malo značajne. Ponavljam, preporučite da se ne raspršuju moje čete i da ih se ne izlaže opasnosti da budu zarobljene na ostrvima. Zar se tamo ne može upotrijebiti jedan bataljon Dalmatinaca? Lako ćete razumjeti da će Englezi i Rusi, koji su jaki na moru, uvijek zauzeti ostrva kada budu htjeli, upotrebljavajući za to pet puta više ljudi. Samo ih Dalmatinci mogu odbraniti. Razmještaj (vojske, op. prev.) kao taj za Korčulu će potpuno uništiti moje čete.

Pismo drugo

Saint-Cloud, 3. jun 1806.

Princu Eugènu

Sine moj, primio sam vaše pismo iz Palmanove. Odmah po prijemu mog pisma poslaćete jednog svog oficira generalu Molitoru, da bi ste mu dali na znanje da je moja namjera da čim

general Lauriston stigne u Dubrovnik, i čim on bude zauzeo cijelo poluostrvo Pelješac, napadne Korčulu.

Kanal od Pelješca je uzak. To poluostrvo je dakle za nas najvažnija tačka radi odbrane ostrva Korčule i Hvara. Kada zauzme Pelješac, daćete naredbu generalu Lauristonu da sagradi tvrđavu na kraju poluostrva na način da dvije baterije topova tamo smještene, brane zaliv Pelješca i kanal koji dijeli Pelješac i Hvar, jer tamo postavivši jedan bataljon, ukopan, utvrđen i opremljen može se dugo braniti.

Kada se osvoji Korčula, tamo treba postaviti topove i sagraditi jednu tvrđavu, koja bi komunicirala s topovima i s tvrđavom Pelješca na način da nam s Dubrovnikom u našem posjedu, uvijek bude lako braniti tvrđavu Pelješca, ako bi bila ozbiljno napadnuta. Ta tvrđava štiti pristup Korčuli i na taj način odbrana ostrva Hvara, Brača i Korčule postaje laka. Treba dakle poslati jednog inženjera na Pelješac da napravi opis poluostrva i odredi mjesto gdje treba postaviti tvrđavu. Sam pogled na kartu će vam dokazati efikasnost odbrane Dubrovnika, ako ste zauzeli Pelješac. Dalmatinska četa, čije sam formiranje naredio, za koju ste već odredili zapovjednike, bi mogla osigurati 400 ljudi na ostrvima Korčuli i Hvaru i 100 ljudi na ostrvu Braču, što čini 900 ljudi koji, s nekoliko artiljeraca iako treba, s nekoliko francuskih jedinica, bi mogla staviti ova ostrva u stanje čekanja pomoći koja će im biti pružena. Pošaljite, s generalom Lauristonom, nekoga ko je ratovao protiv Turaka u Egiptu. U vašoj vojsci bi trebalo biti mnogo oficira koji su tamo bili. Oni će razumjeti što treba činiti s Crnogorcima. Novosti sa Krfa i iz Carigrada govore da su Rusi značajno oslabili i da nijesu mogli sakupiti više od 6000 ljudi na Krfu. Međutim, ja nemam ništa protiv da naredite osmoj četi lake pješadije da pođe u Zadar i jednom bataljonu iz Brescije ili nekom drugom talijanskom

bataljonu da pođu na Cres da preuzmu odbranu tog ostrva. General Lauriston, koji će činiti njihovu prethodnicu, će imati dvije čete. General Molitor treba uvijek držati u rezervi 5 bataljona od 9, s koliko ih raspolaže, u Splitu, Omišu, Makarskoj i Opuzenu, da može, kod prvog ozbiljnog događaja, poslati pomoć generalu Lauristonu; i Lauriston će tako imati, kod najmanje opasnosti za odbranu Dubrovnika protiv Crnogoraca i Rusa, 6 bataljuna pod svojom komandom i 5 od generala Molitora; što čini ukupno 11 bataljona, koji, sa artiljerijom trebaju brojiti 5000 ili 6.000 ljudi, snagom koja je veća od one koju mu neprijatelj može suprotstaviti. Kažu mi da će naći malo topova u Dubrovniku, ali je moguće da će u tome gradu naći mnogo brodova koji svi imaju topove. On mora uzeti te topove, bez obzira kojoj državi pripadaju ti brodovi da bi opremio tačke na obali koje mu se čine važnima za utvrditi. Pretpostavljam da je Dandolo krenuo. Računam na njegovu energičnost, na njegovu aktivnost i njegovu sposobnost da pokrene Dalmatince, da organizuje tu provinciju i iskoristi stanovništvo, kako za formiranje čete, tako i za odbranu njene obale, ako bi to zatrebalo. Zauzimanje Dalmacije će u početku puno koštati moju Kraljevinu Italiju, ali će to na kraju biti za nju od velike koristi. Između tih ostrva veliki brodovi ne znače ništa, naoružajte dakle sve barke, manje i veće brodove koje možete okupiti i pošaljite ih tamo.

Dao sam nalog generalu Barbou da dođe u vaš štab primiti vaše zapovijedi. Moja je ideja da on preuzme zapovijedanje Kotorskim zalivom, od trenutka kada mi on bude predat, pod višim zapovjedništvom generala Lauristoma, koji će ostati u Dubrovniku. Taj je oficir pokazao veliki oprez kod Hamelna.

Pismo treće

Saint-Cloud, 6. jul 1806.

Princu Eugènu

Sine moj, sve je jasno. Naredio sam formiranje Dalmatinske čete; možete im reći da je ona određena samo za odbranu njihove zemlje; to će ohrabriti stanovništvo. Ovdje je zapovijest za formiranje vojničkog logora u Drnišu; vidjećete da je moja namjera sakupiti obveznike i opremu u tom logoru; oni će tamo biti u dobrom okruženju, dobro će se osjećati i uvježbati vrlo brzo. Evo kako ja zamišljam da general Molitor postavi svoje čete: staviće treći bataljon 79-te regimente u Zadar, jedan bataljon u Šibenik, jedan u Makarsku da bi mogao poći u pomoć generalu Lauristonu, ako bude potrebno. Ako je oprema pete i 23. regimente ostala u Dalmaciji, stavite je u Drniš. Artiljeriju iz rezerve takođe tamo, na način da ostane samo jedan bataljon iz Brescie ili neki drugi italijanski bataljon na Cresu, jedan bataljon u Zadru, jedan u Šibeniku, a sve ostalo na raspolaganju. Neka general Molitor dobro shvati da za uspješnu obranu ostrva Hvara i Korčule, treba biti zapovjednik poluostrva Pelješca.

Nezavisno od ovoga, taj general može okupiti čete pješadije koje će ostaviti u gradovima, na način, da uvijek ima pri ruci 4.000 ljudi za poći u pomoć generalu Lauristonu koji, imajući on sam više od 4.000 će uvijek biti nadmoćan neprijatelju.

* * *

Uz navedena tri pisma Napoléona Bonaparte, prezentiraćemo važnije segmente koji su tematski vezani za Boku i bližu okolinu memoarskog djela generala, grofa Mathieu Dumasa u kojem opisuje svoju i ulogu svojih savremenika u dešavanjima oko francuske okupacije Boke i Dubrovnika.

Ljubaznošću i angažovanjem crnogorskog publiciste Dragana Tacovića iz Feniksa iz Arizone, SAD, ove segmente navedenog djela prezentiramo na crnogorskom jeziku.

General-pukovnik Conte Mathieu Dumas rođen je u Montpellieru, Francuska, u plemićkoj porodici, pridružio se francuskoj vojsci 1773, a stupio je u aktivnu službu u 1780, kao „aide-de-camp“ za Rochambeau za vrijeme Američke revolucije. On je imao udjela u svim glavnim angažmanima koji su se dogodili tokom razdoblja od 1780. pa do penzionisanja 1815. godine. Obavljao je najviše vojne i državne funkcije u Francuskoj. Bio je aktivan sudionik gotovo svih najvažnijih francuskih ratnih operacija i brzo je stekao zvanje generala. Bio je aktivan i u politici, te je obavljao i najvažnije državne funkcije u Francuskoj.

Po penzionisanju Dumas je posvetio svoje slobodno vrijeme radu na nastavku njegove edicije „Des événements militaires“, od kojih devetnaest svezaka, obuhvaća istoriju rata od 1798. do mira 1807. Umro je u Parizu 16. septembra 1837.

Osim edicije „Des événements militaires“, koji čini vrijedan izvor za istoriju razdoblja njegove aktivne vojne službe, Dumas je napisao „Souvenirs du lieutenant-général Comte Mathieu Dumas“ (objavio posthumno njegov sin, Pariz, 1839).

Sjećajući se svoje diplomatske misije u Dalmaciji i Boki Kotorskoj general, grof Mathieu Dumas, je u svom djelu „Memoirs of His own time“, Vol. II, Philadelphia, 1839, str. 152-156, vrlo podrobno opisao svoju diplomatsku misiju u Dalmaciji i Boki Kotorskoj *đe je bio uključen u svojstvu opunomoćenog povjerenika Francuske, odnosno Napoléona, a koja je imala za cilj da obezbijedi što bezbolnije preuzimanje ovih provincija od strane Francuske. Naređenja da se ta misija što povoljnije sprovede u djelo General, grof Dumas je dobio odmah po zaključenju mira u Presburgu (26. decembra 1805. godine). Svoju diplomatsku misiju – put od Venecije, do Boke Kotorske opisuje na sljedeći način:*

* * *

„Vicekralj (Eugène de Beauharnais – posinak Napoléona Bonaparte i namjesni kralj Italije –prim S. B. M.) je zadržao Generala Lauristona u Veneciji, smatravši njegovo prisustvo neophodnim u rješavanju stvari novog poretka, kao i u osnivanju nekoliko administrativnih ogranaka, a ja sam dobio instrukcije da uzmem u posjed tri provincije: Dalmaciju, Istru i Boku Kotorsku. Odmah sam se počeo pripremati za svoje putovanje.

Kao što sam bio i predvidio, tokom ovog izviđanja i zauzimanja nekoliko provincija, ponekad bi trebalo da putujem morem, bilo da idem da posjetim neka ostrva u zalivu Kvarner, bilo da idem u različite djelove obale Dalmacije i Raguze, iznajmio sam lagan brod, vrstu koja se zove *brassera*. Njime je komandovao jedan Istranin, kog su mi preporučile veoma cijenjene ličnosti. Ime mu je bilo Giacomo, i važio je za jednog od najiskusnijih moreplovaca. Njegova posada sastojala se od šest veoma snažnih i vještih mornara. Naoružao sam ovaj mali brod

haubicom i poveo sa sobom šest odabranih tobdžija, nekoliko boraca raznih vrsta, ponio municije i zaliha. Ova vrsta broda ima latinsko jedro, a može se takođe njime i veslati, kad je mirno može preći tri do četiri milje.

Markiz de Guisilieri, austrijski povjerenik, (između ostaloga i za Boku Kotorsku – prim S. B. M.) imenovan da mi se pridruži u Boki Kotorskoj, gdje sam u njegovom prisustvu i uz njegovu pomoć trebao zauzeti ovu provinciju u ime Cara Napoléona, pisao mi je iz Trsta da me obavijesti o svom dolasku. Pozvao me je da mu se tamo pridružim, da bismo potom zajedno išli do tvrđave Zare, glavnog grada Dalmacije, gdje je boravio General Brady, vrhovni komandant provincije Ilirija.

Ukrcao sam se u moju *brasseru* u Veneciji, sa mojim pomoćnikom de kamp Clermont Tonnerre i mladićem po imenu Bernardini, koji mi je predstavljen kao odličan poznavalac zemlje i da govori nekoliko jezika, zapravo sam imao sve razloge da budem zadovoljan njegovom uslugom. Isplovili smo iz pristaništa Malamocco, na ulazu u luku Venecije, uz veoma povoljan vjetar, ploveći duž obale Jadrana, usmjeravajući naš kurs ka Trstu, ali se vjetar tokom noći stišao te smo narednog dana bili prisiljeni koristiti naša vesla. Bio sam prilično zadovoljan s ovom probom našeg malog broda. Bio sam siguran da ćemo moći izbjeci engleske krstarice, a ako bi njihovi laki brodovi pokušali da nas presretnu, moja haubica, veoma dobro maskirana, bila bi dovoljna da ih privoli da se povuku.

Pristali smo u Trstu, gdje sam ja ostavio Clermonta Tonnerrea i Bernardinija na brodu *brassera*, naredivši im da idu morem do Zare i da me tamo čekaju. Ja sam produžio do Fiume, gdje sam u saradnji sa Markizom Guisilierijem, sačinio plan odnosno konvenciju o zauzimanju provincije Ilirije, zapravo Dalmacije, Istre, Boke Kotorske i njihovih pripadnika. Vodio sam računa

da u ovu konvenciju (koja je bila potpisana od strane austrijskog povjerenika i mene, 09. februara 1806. godine) uvrstim tačno vrijeme, nakon mog proglasa Barona de Brady, austrijskog guvernera kolonije, kad sve tvrđave treba da budu predate generalu Molitoru, ova konvencija je takođe sadržavala i neophodne formalnosti i predostrožnosti za evakuaciju države od strane austrijskih trupa, kao i kompletno izvršenje članova sporazuma iz Presburga. Markiz Guisilieri mi je ponudio mjesto u njegovoj kočiji, što sam ja prihvatio. Išli smo putem od Otočca, kroz Hrvatsku do Paga, a potom do Zare. Bilo je od velike važnosti da se upoznam sa svojim kolegom. Ubrzo sam primijetio da je on veoma ljubazan, dobro informisan čovjek, jedan od najsuptilnijih Talijana, jedan od onih diplomatskih agenata koji može biti uspješno angažovan u najkompleksnijim intrigama. Koristeći se ovim saznanjem, bio sam veoma rezervisan u odgovaranju na njegova pitanja. Pošto je on bio savršeno upoznat sa zemljom i njenom istorijom, i sa svim detaljima administracije, moja radoznalost nije ga zabrinjavala, čak je uživao u mom uzbuđenju i zadovoljstvu, stoga smo se zaustavili na nekoliko sati u Otočcu, a ja sam iskoristio priliku da se raspitam o organizaciji ove vojne kolonije, koja obezbjeđuje Austriju, uz malu nadoknadu, s dobrim vojnicima, uvijek spremnim za djelovanje. Svi pojedinci su registrovani i razvrstani u pukove, policija, pravosudna administracija, civilna vlast, svi su pod vojnim režimom i podležu vojnoj disciplini, autoritet zapovjednika je apsolutan, ostvaren na osnovu njihovih činova, bez ikakvog izražavanja nezadovoljstva rigoroznim sistemom. Zemlja je veoma siromašna, a civilizacija vrlo zaostala, vjerujem da ne postoji ni jedna osoba koja posjeduje ikakav građanski kapacitet, te ova institucija ne može biti podržana sem navikom življenja u nekoj vrsti ropstva, a sa

skromnošću, čiju prednost koristi vlast, žrtvujući međutim slobodu i dobrobit njenih ljudi, u njihovu korist i bezbjednost.

Iz Otočca smo otišli na Pag, malo ostrvo s tim imenom, koje se gotovo spaja s kontinentom, divio sam se putevima koje su Austrijanci napravili da bi saobraćali kroz Hrvatsku, sa Fiume i sa glavnim tačkama obale.

U mojim razgovorima s Markizom Guisilieriem često sam pričao o cilju naše misije. Pošto sam ja nastojao da pribavim informacije u vezi zemlje, posebno o utvrđenim tačkama i sredstvima odbrane, bilo na ulazu u Boku ili u samom gradu Kotoru, moj saputnik je ispoljio oklijevanje, iznoseći sumnje i strahove da bi nas Rusi mogli sačekati, te da bi odustajanje od tog mjesta, koje je bilo najvažniji cilj moje misije, moglo izazvati određene poteškoće.

Po našem dolasku u Zaru našao sam moj mali brod i moje saputnike kako su se usidrili u maloj luci u Istri, okončavši svoj put bez incidenta.

Zajedno s austrijskim povjerenikom čekao sam na Generala Bradyja, koji me je veoma dobro primio. Upustili smo se u razgovor, i u osnovi na prvom mjestu raspravljali o depešama koje je upravo primio, s kojima je moj umješni prijatelj bio upoznat bolje nego što je smatrao da bi trebalo. Ruski admiral Siniavin* je uplovio u kanal Boke Kotorske, usidrio ruske trupe i pozvao austrijskog vladara da mu preda mjesto, utvrđenja, i svu odbranu provincije, pod izgovorom da cesija predviđena ugovorom iz Presburga nije mogla spriječiti neprijateljstva od strane vlasti, koja nije bila ugovorna strana, i pošto mora biti razmotrena efikasnost cesije, Rusija ima pravo da se postavi kao gospodar prostora uz vojne sile. Markiz Guisilier

---

* Potomci ruskog Admirala Senjavina žive danas u Somboru, u Vojvodini i u odličnim su odnosima sa autorom ovog rada.

mi je izjavio da je on svoju misiju u potpunosti razmotrio i da austrijski vladar Kotor nema ni sredstva da se održi tamo, niti da ispolji neprijateljstvo, čak ni u svoju odbranu, protiv ruskih vojnih sila. Odgovorio sam mu da je to njegova i moja obaveza da idemo u Kotor i pozvao sam Generala Bradyja, s obzirom da su njegove trupe držale sve pozicije sve do Raguze, da mi dā dovoljnu pratnju i da preduzme sve što je u njegovoj moći da me sprovede bezbjedno do tog mjesta. On je to odbio pod izgovorom da nije primio nikakve instrukcije na tu temu. Markiz Guisilieri je dodao, da se on, pod ovim okolnostima, ne može izlagati opasnosti, bez ugrožavanja njegovog i mog karaktera, pridružujući mi se u Kotoru, pošto ja ne bih mogao izbjeći da padnem u ruke ruskih garnizona. M. Paulucci, jedan italijanski mornarički oficir, tada u službi Austrije, ali koji se ubrzo priključio Rusima, bio je pozvan na našu konferenciju od strane Generala Bradyja, i prema njegovim izjavama i različitim detaljima u vezi pomorske odbrane Boke Kotorske, i pozicije garnizona, koje su Rusi već okupirali, on je potvrdio sve ono što su već Markiz Guisilieri i General Brady tvrdili.

Intriga i dosluh su bili očigledni, glasno sam se usprotivio, rekao sam Markizu Guisilieriju da ništa ne bi smjelo da ga zauzstavi, te da je njegova dužnost da lično ide u Kotor, pošto je tamo još uvijek postojao jedan austrijski garnizon, ponudivši mu da mu se pridružim maskiran onako kako bi to njemu odgovaralo, i da, kad bismo tako stigli na mjesto, ili čak i do prvog ruskog garnizona, ja bih se tako predstavio, a da je sve ostalo moja stvar, moj sopstveni rizik. On je to odbio jer bi to bilo kršenje sporazuma i bio je uporan u odustajanju od Zare dok ne primi nove instrukcije od svog dvora. Nije mi preostalo ništa drugo nego da pošaljem nalog s najvećom tajnošću, bez ikakvog

---

suzdržavanja, princu Vicekralju i generalu Andreossyju, francuskom ambasadoru u Beču.

Nakon nekoliko dana, primili smo u Zari, kako sam ja i očekivao, vijesti o evakuaciji Kotora od strane Austrijanaca i o bezuslovnoj predaji mjesta i cijele teritorije Rusima.

Moje vodstvo je bilo odobreno, Car Napoléon je žestoko zamjerao ovo kršenje vjere, insistirajući na ispunjenju odredbi sporazuma, on je takođe zahtijevao, kao preliminarnu odštetu, kažnjavanje posrednika koji su bili upleteni u ovu intrigu. Guisilieri i General Brady su na licu mjesta žrtvovani, prvi je zatvoren u tvrđavi. Država Raguza je zatim postala poprište rata, ali predaja Kotora Francuzima nije se mogla sprovesti ni primjenom sile niti pregovorima još naredne dvije godine, do mira u Tilitu.“